

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ГУБЕЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 355.1:351.86(477)
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

О. А. ГУБЕЦЬКИЙ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ДАНКЕВИЧ Євген Михайлович
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

АНОТАЦІЯ

ГУБЕЦЬКИЙ О. А. Шляхи вдосконалення державної політики безпеки України в оборонній сфері. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

В кваліфікаційній роботі уточнено зміст і завдання державної політики України у сфері оборони, досліджена сучасна державна політика України в сфері оборони та її фінансування, запропоновані шляхи вдосконалення державної політики України у сфері оборони в коротко, середньо та довгостроковій перспективі.

Ключові слова: державна політика безпеки, оборона, ЗСУ, НАТО, війна, державне управління.

SUMMARY

Huiuetskyi O. Ways of improving the state security policy of Ukraine in the defense sphere. – Qualification work for the degree of bachelor in specialty 281 «Public Administration and Management». Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The content and objectives of the state policy of Ukraine in the field of defense were clarified in the qualification work, the modern state policy of Ukraine in the field of defense and its financing were investigated, ways of improving the state policy of Ukraine in the field of defense were proposed in the short, medium and long term.

Keywords: state security policy, defense, Armed Forces, NATO, war, state administration.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБОРОНИ	7
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	12
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ОБОРОНИ	14
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ	29
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	36
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Основні обов'язки будь-якої демократичної нації включають створення основних передумов для захисту країни, збереження її територіальних кордонів і підтримання її незалежності. Вирішальним елементом у досягненні цих цілей є реалізація виваженої державної політики, спрямованої на створення надійної системи оборони та забезпечення безпеки громадян. Цей стратегічний підхід відіграє ключову роль у досягненні бажаних результатів.

Державна політика у напрямку оборони України знайшла своє висвітлення у наукових дослідженнях таких авторів як: В. М. Бегма, О. В. Білецький, М. С. Горжий, О. А. Дороніна, Г. В. Єфімов, О. С. Івахів, В. С. Клименко, М. В. Коваль, І. П. Козинець, Є. І. Косарецький, В. В. Левчик, С. П. Леонтович, М. М. Лобко, А. В. Луценко, В. В. Макарчук, Є. М. Нікіпелова, І. І. Омелько, А. К. Павліковський, І. В. Павловський, Я. Б. Пустовіт, Д. Г. Радов, І. В. Романський, С. О. Рудик, Ю. І. Руснак, Л. П. Сідельникова, В. В. Сокурєнко, В. В. Сотник, Є. Б. Тихомирова, І. Б. Чепков, М. М. Чеховська, О. О. Шапуров, А. С. Шелудченкова та інші. Констатуємо, що шляхи вдосконалення державної політики безпеки України в оборонній сфері підлягає постійному науковому дослідженню, але в умовах війни на території України надалі залишатиметься найбільш актуальним предметом дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є визначення основних шляхів вдосконалення державної політики безпеки України в оборонній сфері. Зазначена мета зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- уточнити зміст і завдання державної політики України у сфері оборони в минулому і на сучасному етапі розвитку;
- окреслити основні ініціативи сучасної державної політики України в оборонній сфері

– визначити шляхи вдосконалення державної політики безпеки України в оборонній сфері.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи виступає державна політика України у сфері оборони. Предметом дослідження є основні шляхи вдосконалення державної політики у сфері оборони України в сучасних умовах.

Методи та інформаційна база дослідження. Інформаційно-аналітичною основою роботи є нормативно-правова база, яка регулює відносини у сфері забезпечення національної оборони, сучасна теорія державного управління та загальна теорія національної безпеки, міжнародно-правові акти оборонній сфері.

Для вирішення завдань в кваліфікаційній роботі було використано такі методи як описовий, історичний, порівняльний, аналітичний, рядів динаміки, табличний і графічний.

Особистий внесок здобувача. Уточнено зміст і завдання державної політики України у сфері оборони, досліджена сучасна державна політика України в сфері оборони та її фінансування, запропоновані шляхи вдосконалення державної політики України у сфері оборони в коротко, середньо та довгостроковій перспективі.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Розглянута в кваліфікаційній роботі проблематика досліджень оприлюднювалась на Міжнародних науково-практичних конференціях.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який включає 41 найменування. Ілюстративний матеріал включає 4 таблиці та 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1.

ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Основна мета як держави, так і її громадян – забезпечити безпеку, одночасно сприяючи сталому розвитку країни. Численні наукові дослідження визначили оборонну безпеку держави як суттєвий аспект її існування та розвитку.

За Законом України № 1932-ХІІ «Про оборону України» оборона України – це « ... система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту» [24, ст. 1].

Національна безпека в сфері оборони визначається співвідношенням між її обороноздатністю та масштабом загроз, з якими вона стикається. По суті, державну безпеку в сфері оборони можна розуміти як стан або процес, який відчуття можливості потенційного національного розвитку країни в мирний час, який характеризується відсутністю як зовнішніх, так і внутрішніх загроз, але одночасно її можна розглядати і як організовану оборону та захист від зовнішніх і внутрішніх загроз у воєнний час. У цьому контексті величина загрози оцінюється по відношенню до оборонного потенціалу держави.

На думку В. В. Сокурєнко, оборонну політику держави можна розуміти як системне державне управління направлене на цілеспрямоване використання різноманітних військових, економічних, політичних, соціальних і правових заходів для формулювання та виконання як короткострокових, так і довгострокових оборонних програм. Кінцевою метою цих програм є підвищення обороноздатності України та збереження цілісності її території [33, с. 12].

Управління оборонними ресурсами, як вважають Є. І. Косарецький, В. В. Сотник, С. П. Леонтович, Р. В. Бойко включає в себе планування,

координацію і ефективне використання різноманітних ресурсів, необхідних для забезпечення національної безпеки та обороноздатності країни. Складові управління оборонними ресурсами наведені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Основні елементи управління оборонними ресурсами

Джерело: [34, с. 109].

Основні елементи управління оборонними ресурсами спрямовані на забезпечення оборони, національної інфраструктури, захисту території та інтересів країни в цілому.

У сфері оборони військова політика є суттєвим елементом державної політики, що спрямована на запобігання та вирішення військових конфліктів, збереження міжнародної безпеки та просування національних інтересів

військовими засобами. Ключовими завданнями військової політики є захист державного кордону України, запобігання внутрішнім конфліктам і внутрішній агресії.

Дослідження літературних джерел [6; 8; 9; 13; 19; 24;25; 33] показало, що в управлінні державною безпекою в оборонному секторі беруть участь керівництво Збройних Сил України (ЗСУ), Національної гвардії (НГ), Служби безпеки України (СБУ), Головного управління розвідки (ГУР), Сил територіальної оборони (СТО) разом із Президентом, Міністром оборони (МО) та Радою національної безпеки і оборони України (РНБО) відіграють вирішальну роль в управлінні обороною. Вказані ланки державного управління та іншими органами державного і місцевого управління визначають та реалізують усунування загроз та їх наслідків щодо оборонної безпеки держави.

Оборона України охоплює комплекс заходів, визначених статтями 3, 5-17 Закону України № 1932-ХІІ «Про оборону України». Ці заходи включають військові, політичні, правові, організаційні, соціально-економічні, науково-технічні, інформаційні та інші дії, які органи державної влади здійснюють з метою підготовки до збройної оборони в мирний час і захисту країни у разі збройного конфлікту [24, ст. 3, 5-17].

Оборона України ґрунтується на здатності і готовності національної економіки, державних органів влади, єдиної державної системи цивільного захисту, а також усіх складових сектору безпеки і оборони України, включно з органами місцевого самоврядування, при необхідності до переведення з мирного на воєнний стан та надання відсічі будь-якій збройній агресії чи ліквідації збройного конфлікту, а також забезпечення готовності населення та території держави до оборони [24, ст. 2].

Наріжним каменем обороноздатності держави в системі комплексної національної безпеки є обов'язки щодо оборони, які зазначенні в Законі України № 1932-ХІІ «Про оборону України». Ці оборонні обов'язки, що стосуються управління обороною держави, охоплюють створення сприятливих умов для ефективного прийняття рішень та безперервної сталої координації між

органами державної влади та управління на всіх рівнях, включаючи органи управління Збройних Сил України, як під час миру так і під час війни.

У сфері національної безпеки завдання оборони охоплюють різноманітні заходи органів виконавчої влади, державних органів, установ, підприємств, громадян. Ці завдання спрямовані на забезпечення готовності держави до ефективної діяльності та виживання в умовах зовнішніх загроз, криз та воєнного стану. Вони передбачають виконання конкретних оперативних проектів, управління небезпечними факторами після того, як загрозу буде пом'якшено, і відновлення стану нормального функціонування.

Дослідження літературних джерел [6; 8; 9; 13; 19; 24;25; 33] виявило, що оборонна політика на державному рівні охоплює різні завдання. До завдань у сфері оборони входить охорона державної таємниці; забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців; забезпечення необхідної спроможності сил оборони для звільнення окупованих територій; здійснення загальнодержавних заходів з мобілізаційної підготовки та оборони; контроль за діяльністю ЗСУ; координаційні державні органи; сприяння міжнародному співробітництву з питань колективної безпеки та спільної оборони; підвищення інноваційного потенціалу оборонно-промислового комплексу України шляхом виробництва оборонних технологій; підготовка громадян до військової служби та утримання підготовленого резерву; планування використання Збройних Сил та визначення їх необхідних ресурсів; здійснення заходів цивільної та територіальної оборони; розробку основних положень Військової доктрини України і напрямів військової політики в умовах воєнного стану на території України; прогнозування та оцінка воєнної небезпеки і загроз; розвиток науки в інтересах оборони країни; розвиток систем управління Збройними Силами та планування використання радіочастотного спектру; формування єдиної військово-технічної політики; створення державних матеріальних резервів та здійснення інших заходів оборонного характеру.

У сучасній Україні наші можливості стримування вже дуже ефективні. Наявність сучасного високопродуктивного обладнання, добре навчених

солдатів і ретельно відпрацьованих оперативних протоколів дає нам засоби для захисту нашої країни та відвоювання захоплених територій. Забезпечення чіткості та готовності нашого управління оборони є надзвичайно важливим для оперативного реагування на будь-які військові загрози, але вкрай важливо, щоб наші керівники національної оборони володіли всебічним розумінням поточної ситуації та отримували необхідну підтримку для сприяння ухваленню вирішальних рішень.

Головні прагнення України включають заохочення мирного співіснування з іншими націями, досягнення членства в Європейському Союзі та НАТО та активну участь як у регіональній, так і в глобальній економіці [17].

Для того, щоб підготувати націю та її армію до потенційного конфлікту, кожна країна формулює військову доктрину, яка окреслює офіційні перспективи та керівні принципи військового розвитку, а також стратегії та тактики, що застосовуються у війні. Незважаючи на бурхливі суспільно-політичні події, що сформували історію України, та зовнішній тиск, спрямований на підрив її обороноздатності, було докладено значних і комплексних зусиль для створення та зміцнення сектору безпеки та оборони [12].

Стратегія національної безпеки України (прийняття 14 вересня 2020 року) виводиться з наступних фундаментальних понять:

- стримування – розробка оборонної та безпекової стратегії, яка запобігатиме насильству щодо України.
- стійкість – здатність суспільства та держави швидко пристосовуватися до змін клімату безпеки та підтримувати стале існування, зокрема шляхом зменшення зовнішніх і внутрішніх слабкостей.
- взаємодія – створення стратегічних альянсів з важливими іноземними партнерами, насамперед з членами Європейського Союзу, НАТО та США [26].

Головною метою Стратегії воєнної безпеки України (прийняття 25 березня 2021 року) є заздалегідь спланована та повністю гарантована на засадах стримування, стабільності та взаємодії комплексна оборона України передбачає

воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах України. Це сприяє інтеграції України до євроатлантичної спільноти безпеки та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з метою підтримання миру та безпеки [27].

Головним викликом для будь-якої нації, безсумнівно, є війна. У випадку з нашою країною невинуватене випробування тотальною військовою агресією росії стало головним випробуванням нашої стійкості та солідарності в нашому прагненні створити демократичну, суверенну, незалежну європейську націю, яка підтримує фундаментальні принципи універсальної людської цивілізації [9]. Перше знайомство з сучасною війною стало підтвердженням проведених реформ та ефективності системи державного управління обороною в цілому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Оборонну політику держави можна розуміти як системне державне управління направлене на цілеспрямоване використання різноманітних військових, економічних, політичних, соціальних і правових заходів для формулювання та виконання як короткострокових, так і довгострокових оборонних програм. Кінцевою метою цих програм є підвищення обороноздатності України та збереження цілісності її території.

В управлінні державною безпекою в оборонному секторі беруть участь керівництво Збройних Сил України (ЗСУ), Національної гвардії (НГ), Служби безпеки України (СБУ), Головного управління розвідки (ГУР), Сил територіальної оборони (СТрО) разом із Президентом, Міністром оборони (МО) та Радою національної безпеки і оборони України (РНБО) відіграють вирішальну роль в управлінні обороною. Вказані ланки державного управління та іншими органами державного і місцевого управління визначають та реалізують усунування загроз та їх наслідків щодо оборонної безпеки держави.

Збереження та сталий розвиток України, що базується на демократичних цінностях, верховенстві права, свободі, гідності та безпеці всіх громадян, значною мірою залежить від військової безпеки нації, яка є важливою для реалізації права українського народу на самовизначення.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ОБОРОНИ

Починаючи з 2014 року захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішою функцією державного управління України та головною справою всіх українських громадян. Реалізація даної норми Конституції України у виниклих умовах, коли військова загроза національній безпеці зростала, фінансові ресурси є обмежені, оборонний потенціал армії далеко нерівний потенціалу розвитку країни, обумовили розвиток нової оборонної стратегії безпеки України [27], яка була прийнята 25 березня 2021 року Указом президента України за № 121/2021.

Розглянемо основні цілі, завдання та пріоритети реалізації державної політики у оборонній сфері, які проголошенні Стратегією воєнної безпеки України.

Стратегія направлена на досягнення таких основних цілей реалізації державної політики національної безпеки у сфері оборони:

- поєднуючи потужну обороноздатність держави з об'єднаним міжнародним тиском на російську федерацію, забезпечити ефективне стримування подальшої ескалації збройної агресії проти України та працювати над відновленням її територіальної цілісності у власних кордонах (як знаємо дана ціль не була досягнута);

- створити потужну територіальну оборону, яка працюючи поруч з рухом опору, відіграватиме вирішальну роль у зміцненні обороноздатності держави, згуртованості суспільства, вихованні у громадян патріотичних цінностей, наданні обороноздатності України національного змісту, забезпеченні готовності населення до захисту нації (дану ціль можна вважати виконаною, так як сили територіальної оборони дали гідну відсіч ворогам, що напали на Україну);

- досягти ефективного управління сферою оборони в Україні, яке дотримується принципів демократичного цивільного контролю, а також інших

євроатлантичних принципів і стандартів. Це досягається шляхом впровадження інноваційних рішень і сучасних бізнес-практик, а також програмно-проектного управління оборонними ресурсами. Крім того, увага приділяється вдосконаленню процесів визначення та задоволення оборонних потреб України (вважаємо, що ця ціль виконано частково);

- забезпечити значну увагу з боку держави професійним кадрам ЗСУ, як і іншим силам оборони, що проявляється у вдосконаленні систем управління особовим складом, військової підготовки та військово-патріотичного виховання молоді. За короткий період добре підготовлений і вмотивований військовий резерв може ефективно посилити ці сили (вважаємо, що ця ціль виконано частково);

- забезпечити ЗСУ сучасним високотехнологічним озброєнням, військовою та спеціальною технікою та іншими компонентами оборони, що дозволяє успішно виконувати поставлені завдання, в тому числі брати участь в операціях НАТО (вважаємо, що ця ціль виконано частково, а почала вона виконуватися лише перед початком війни та за ініціативи західних партнерів);

- ЗСУ створити надійну інфраструктуру, налагодити логістику, забезпечити значні запаси ресурсів і ефективну систему медичної підтримки, яка ефективно задовольнятиме потреби сил оборони (вважаємо, що ця ціль виконано частково);

- забезпечити модернізацію сил оборони, шляхом приведення національних засад до євроатлантичних, чи до таких, які відповідають вимогам повної інтеграції України до НАТО, узгоджуються з відповідними органами влади держав-членів НАТО та мають здатність робити вагомий внесок в операції НАТО (вважаємо, що ця ціль виконано частково).

- Пріоритетами реалізації державної політики у військовій сфері, що охоплює оборону та військову інфраструктуру, повинні стати:

- впровадження згуртованої керівної структури для нагляду за плануванням і виконанням комплексної оборонної стратегії України.

- розвиток інституційної спроможності Міністерства оборони України разом з іншими адміністративними структурами, які здійснюють нагляд за силами оборони;

- підвищення спроможності ЗСУ, у тому числі СТрО та інших складових оборони, для ефективного виконання покладених на них завдань.

- За Стратегією воєнної безпеки України за пріоритетом запровадження об'єднаного керівництва з підготовки та ведення всеохоплюючої оборони України державне управління повинне бути реалізоване шляхом виконання таких основних завдань:

- створення комплексної системи стратегічного аналізу для оцінки воєнних загроз національній безпеці України, а також координація розвідувальних органів та посилення можливостей спільної розвідки в силах оборони спрямовані на збір точної та своєчасної інформації для сприяння прийняттю ефективних рішень у забезпечення військової безпеки країни;

- відповідно до євроатлантичних принципів буде створено систему колективного керівництва для ефективної підготовки та виконання комплексної оборонної стратегії України. Ця система об'єднає всі військові, економічні, соціальні та інші ресурси для забезпечення цілісного захисту України, зберігаючи при цьому демократичний цивільний нагляд за її силами оборони;

- перетворення важливих державних і військових об'єктів у систему національної оборони України передбачає нарощування потенціалу охорони повітряного простору та створення засобів протиповітряного прикриття;

- гарантуючи формування та проведення ефективної державної політики у військовій сфері, обороні та військовій інфраструктурі, реалізацію єдиних цілей, пріоритетів і завдань, визначених у Стратегії, Стратегічному оборонному бюлетені України, програмах і планах діяльності Кабінету Міністрів України за погодженням з іншими документами стратегічного планування у сфері національної безпеки і оборони;

- комплексна оборона України передбачає різноманітні заходи, такі як виконання плану оборони, посилення мобілізаційної підготовки та систем,

оснащення території держави, стратегічне розгортання сил оборони, проведення операцій, розвиток можливостей ЗСУ, організація та управління територіальною обороною, сприяння опору, руху, і підготовка населення до оборони держави;

- посилення можливостей стратегічного зв'язку в ЗСУ є важливим аспектом їх розвитку у сфері оборони;

- ЗСУ впровадили сучасні інформаційні та космічні технології, оптимізували процеси управління шляхом автоматизації та запровадили цифровізацію своєї діяльності, забезпечивши необхідний рівень інформаційної безпеки;

- зобов'язання уряду забезпечити ЗСУ та інші сили оборони найсучаснішим озброєнням, військовим спорядженням та спеціальним обладнанням є очевидним у їх підтримці;

- законодавча база забезпечує регулювання та встановлення необхідних умов проходження військової служби та служби у військовому резерві. Також забезпечується соціальний захист військовослужбовців, їх сімей, осіб, звільнених з військової служби;

- для забезпечення стратегічної мобілізації військ, оборонних операцій, територіальної оборони України та формування руху опору вкрай важливо забезпечити безперервне створення, утримання та поповнення відповідних матеріальних ресурсів;

- основна увага приділяється розвитку спроможностей для забезпечення кібербезпеки, захисту та оборони в комплексних оборонних зусиллях України. Крім того, Україна прагне отримати повноправне членство в НАТО, подальшу інтеграцію в європейські структури безпеки та залучитися до прагматичного міжнародного оборонного співробітництва.

За Стратегією воєнної безпеки України за пріоритетом розвитку інституційних спроможностей МО України та інших органів управління складових сил оборони державне управління повинне бути реалізоване шляхом виконання таких основних завдань:

- МО України успішно розвиватиме необхідні інституційні можливості для ефективного формування та впровадження державної політики у військовій сфері. Це як оборонне та військове будівництво, так і координація з іншими органами управління силами оборони. Крім того, МО здійснює узгоджену діяльність з державними органами, органами місцевого самоврядування, компетентними органами інших держав, міжнародними організаціями. Ці зусилля спрямовані на підготовку до всебічної оборони, захист від збройної агресії, розв'язання збройних конфліктів та сприяння відбудові після бойових дій;

- система планування у сфері національної безпеки і оборони поєднує координацію ресурсних можливостей з розвитком обороноздатності та всебічної оборони України;

- ефективне управління та використання оборонних ресурсів передбачає реалізацію стратегій управління програмами та проектами. Це включає розробку та регулярне оновлення комплексу програм і проектів, спрямованих на підвищення обороноздатності. Крім того, це передбачає формування планів утримання та нарощування відповідних компонентів сил оборони з одночасним забезпеченням успішної реалізації державних цільових програм;

- удосконалення процедур планування розробки озброєння, військової та спецтехніки, що охоплює всі етапи життєвого циклу, включаючи закупівлі, дослідження та розробки, державні випробування, контроль якості під час виробництва та постачання до ЗСУ та інших компонентів оборони;

- створення основних правових, матеріальних і соціальних передумов для проходження військової служби, запровадження ефективних і прозорих систем забезпечення належного житла для військовослужбовців ЗСУ та інших сил оборони, за винятком військовослужбовців строкової служби, особливо тих, хто переходить у запас або у відставку під час перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, разом із членами їх сімей;

- для сприяння прозорості в суспільстві вкрай важливо ретельно планувати та контролювати ефективний розподіл коштів для сил оборони, а також враховувати оновлені рекомендації щодо віднесення інформації до державної таємниці;

- впроваджуючи ефективні заходи обліку земель оборони, ми можемо гарантувати кращий контроль та максимально ефективно їх використання;

- ефективно впроваджуючи антикорупційні програми, впроваджуючи політику абсолютної нетерпимості до корупції та її різноманітних проявів, виявляючи та припиняючи злочинну діяльність та інші правопорушення, а також підвищуючи рівень доброчесності в силах оборони, можна досягти значного прогресу.

За Стратегією воєнної безпеки України за пріоритетом нарощування спроможностей ЗСУ, СТРО у їх складі, інших складових сил оборони до виконання наступних завдань:

- для того, щоб забезпечити здатність сил оборони оперативно комплектувати необхідні підрозділи та розгортати їх у потенційних зонах загрози, вкрай важливо постійно оновлювати доктрини, концепції, плани та інші відповідні документи. Ці оновлення мають бути зосереджені на проведенні превентивних, непередбачуваних, асиметричних та інноваційних дій для нейтралізації чисельної та технологічної переваги противника, а також виконання самостійних завдань під час дії в єдиному інформаційному просторі;

- підвищення рівня та жорсткості спільної підготовки сил оборони з метою ефективного виконання стратегічних завдань (таких як стратегічне розгортання, СТРО, рух опору та операції сил оборони), а також активна участь у міжнародній підтримці миру та безпеки операції;

- підвищення боєготовності ЗСУ та інших складових оборони шляхом досягнення та підтримання заданих можливостей щодо вогневого ураження противника, застосування засобів української авіації та протиповітряної оборони (ППО), контролю за прилеглою морською зоною, виконання спеціальних заходів, операцій, захисту території України, управління та

всебічного забезпечення військ, а також протидії кіберагресії засобами кіберзахисту;

- потребує законодавчого врегулювання переведення ЗСУ та інших сил оборони на професійну основу, а також заміна строкової військової служби на обов'язкову службу у військовому резерві;

- створення ефективної системи комплектування та оснащення сил оборони кваліфікованим мотивованим персоналом, посилення мобілізаційної підготовки, належного управління військово-підготовленими кадрами, підготовки до військової служби та виховання у молоді почуття військового патріотизму, а також реалізація всеосяжна оборонна підготовка громадян – все це найважливіші завдання розвитку обороноздатності України;

- зосередитись на зміцненні можливостей особового складу ЗСУ та інших сил оборони, впроваджуючи ефективні стратегії розвитку кар'єри, які пропонують можливості професійного зростання на основі прозорих критеріїв, таких як знання, навички, цінності, досвід та доброчесність, а також забезпечуючи гендерну рівність, а також сприяння новому стилю військового керівництва та професійній культурі, яка базується на євроатлантичних принципах, метою є зміцнення загальної оборонної структури;

- докласти зусиль щодо створення системи військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони з урахуванням досвіду бойових дій, принципів і стандартів НАТО для запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерів, сержантського і старшого офіцерського складу;

- створення перспективних систем озброєння, військової та спеціальної техніки;

- забезпечення технічної готовності та модернізації озброєння, військової та спеціальної техніки, а також оснащення Сил оборони високоточною зброєю та космічною технікою подвійного призначення, у тому числі безпілотними наземними платформами, комплексами морського та повітряного базування;

- дотримання стандартів НАТО у розбудові системи матеріально-технічного забезпечення ЗСУ та інших сил оборони з акцентом на комплексні

оборонні завдання. Це включає автоматизацію логістичних процесів та їх інтеграцію з відповідними процесами національної економіки для підтримки Операцій Об'єднаних сил і сприяння протимінній діяльності;

- удосконалення розгортання та базування військ, розвиток військової інфраструктури, задоволення потреб у підготовці військ, створення модульних польових таборів для навчань і виконання бойових завдань є невід'ємними аспектами військового розвитку;

- гарантувати зберігання, охорону та запобігання пожежам арсеналів, баз і складів, важливо дотримуватися принципів і стандартів, встановлених НАТО щодо належної організації боєприпасів, пального, мастильних матеріалів та інших активів;

- наближення ЗСУ до держав-членів НАТО є забезпечення сумісності, запровадження нових військових статутів на євроатлантичних принципах з урахуванням національних традицій, підвищення спроможності як приймати, так і надавати допомогу іноземним партнерам та іншим державам.

Координацію та контроль за виконанням завдань у сфері воєнної безпеки та досягненням цілей державної політики у військовій сфері, обороні та військовому будівництві покладено на органи державного управління обороною представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Координація та контроль органів державного управління за виконанням завдань у сфері оборони

Орган державного управління	Координація та контроль
РНБО України	щодо реалізації єдиної стратегії підготовки та проведення всебічної оборони України
Кабінет Міністрів України	щодо створення інституційної спроможності Міністерства оборони України та інших організацій, залучених до оборонного сектору
Міністерство оборони України	щодо створення боєздатних Збройних Сил України та інших представників сил оборони, здатних виконувати обов'язки за призначенням.

Джерело: [27].

Перше знайомство з сучасною війною стало підтвердженням частково проведених реформ та зростання ефективності системи державного управління обороною в цілому. Проте, стали очевидними певні питання щодо фінансування та матеріально-технічного забезпечення суб'єктів безпеки та оборони. За всю історію України рівень забезпечення фінансування оборони не відповідав вимогам.

В таблиці 2.2 розглянемо фінансування оборони України до початку конфлікту з росією.

Таблиця 2.2

Фінансування оборони України за 2002-2014 рр.

Роки	Сума витрат на оборону, млрд. грн	Абсолютна зміна, млрд. грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
2002	2,6	-	-	-	-	-	-
2003	3,4	0,8	0,8	1,308	1,308	30,8	30,8
2004	4,4	1,8	1,0	1,692	1,294	69,2	29,4
2005	5,3	2,7	0,9	2,038	1,205	103,8	20,5
2006	5,9	3,3	0,6	2,269	1,113	126,9	11,3
2007	7,5	4,9	1,6	2,885	1,271	188,5	27,1
2008	8,9	6,3	1,4	3,423	1,187	242,3	18,7
2009	7,4	4,8	-1,5	2,846	0,831	184,6	-16,9
2010	8,7	6,1	1,3	3,346	1,176	234,6	17,6
2011	11,5	8,9	2,8	4,423	1,322	342,3	32,2
2012	16,4	13,8	4,9	6,308	1,426	530,8	42,6
2013	15,3	12,7	-1,1	5,885	0,933	488,5	-6,7
2014	15,2	12,6	-0,1	5,846	0,993	484,6	-0,7

Джерело: розраховано за даними [3].

До 2020 року військовий бюджет не перевищував 2 млрд. грн. В 2014 році оборонні витрати були на рівні 15,2 млрд. грн (0,96% від ВВП), що перевищує значення також показника за 2002 рік в 2,6 млрд. грн (1,72% від ВВП) на 12,6 млрд. грн чи в 5,8 рази, і менше рівня 2013 року в 15,3 млрд. грн (1,00% від ВВП) на 0,1 млрд. грн чи на 0,7%. Оборонні витрати України до початку конфлікту з росією у грошовому вимірнику зростали, але по відношенню до ВВП впали, що безумовно негативно вплинуло на обороноздатність України на початку воєнної агресії росії.

В таблиці 2.3 розглянемо фінансування оборони України після початку конфлікту до повномасштабної війни з росією.

Таблиця 2.3

Фінансування оборони України за 2014-2021 рр.

Роки	Сума витрат на оборону, млрд. грн	Абсолютна зміна, млрд. грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
2014	15,2	-	-	-	-	-	-
2015	45,8	30,6	30,6	3,013	3,013	201,3	201,3
2016	59,4	44,2	13,6	3,908	1,297	290,8	29,7
2017	68,8	53,6	9,4	4,526	1,158	352,6	15,8
2018	86,6	71,4	17,8	5,697	1,259	469,7	25,9
2019	103	87,8	16,4	6,776	1,189	577,6	18,9
2020	118	102,8	15,0	7,763	1,146	676,3	14,6
2021	127,5	112,3	9,5	8,388	1,081	738,8	8,1

Джерело: розраховано за даними [3].

В 2021 році оборонні витрати були на рівні 127,5 млрд. грн (2,34 % від ВВП), що перевищує значення також показника за 2014 рік в 15,2 млрд. грн (0,96 % від ВВП) на 112,3 млрд. грн чи в 8,3 рази, і більше рівня 2020 року в 118 млрд. грн (2,79 % від ВВП) на 9,5 млрд. грн чи на 8,1%. Оборонні витрати України після початку конфлікту до повномасштабної війни з росією у грошовому вимірнику зростали, але по відношенню до ВВП в 2021 році порівняно 2020 року впали, що свідчить про зменшення обороноздатності України перед початком повномасштабної війни з росією.

В таблиці 2.4 розглянемо фінансування оборони України після початку повномасштабної війни з росією.

Таблиця 2.4

Фінансування оборони України за 2021-2024 рр.

Роки	Сума витрат на оборону, млрд. грн	Абсолютна зміна, млрд. грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
2021	127,5	-	-	-	-	-	-
2022	989,5	862,0	862,0	7,761	7,761	676,1	676,1
2023	1141,1	1013,6	151,6	8,950	1,153	795,0	15,3
2024	1164,0*	1036,5	22,9	9,129	1,020	812,9	2,0

*затверджено бюджетом

Джерело: розраховано за даними [3].

В 2024 році воєнні витрати (затвердженні бюджетом) були на рівні 1164 млрд. грн, що перевищує значення такого ж показника за 2021 рік в 127,5 млрд. грн (2,34 % від ВВП) на 1036,5 млрд. грн чи в 9,1 рази, і більше рівня 2023 року в 1141,1 млрд. грн (18,20% від ВВП) на 22,9 млрд. грн чи на 2,0%. Оборонні витрати України після початку повномасштабної війни з росією у грошовому вимірнику і по відношенню до ВВП досить суттєво зросли, що свідчить про ріст обороноздатності України на початку повномасштабної війни з росією. Проте слід зауважити, що навіть цих витрат вкрай мало.

Можна зробити висновок, що нехтування військовими ризиками та компроміс із потребами оборонних структур у спробі скоротити витрати зрештою призводить до більших втрат для держави.

Стратегічна оборонна доктрина України на 2023-2024 роки включає п'ять стратегічних цілей розвитку сил оборони.

Розглянемо зображені цілі.

Ціль №1 – це забезпечення ефективного оборонного управління. Цей напрям включатиме впровадження нової структури МО України, зокрема:

- ЗСУ та МО України впровадять автоматизовану систему інвентаризації майна з переходом на відстеження в режимі реального часу;
- будуть створені комітети з представників МО, ЗСУ, народних депутатів та інших спеціалістів для забезпечення якісного прийняття рішень.
- буде створено окремий підрозділ для сприяння тіснішим зв'язкам з блоком НАТО та створенню системи внутрішньої безпеки.
- структури ЗСУ і МО будуть синхронізовані;
- комплексний аудит буде проведено Держаудитслужбою, Рахунковою палатою та міжвідомчою робочою групою згідно з протокольним рішенням РНБО або МО;
- структура окремих заступників міністрів буде перебудована для встановлення вертикалі управління ресурсами та людським потенціалом;
- стратегічні радники надаватимуть рекомендації щодо формування горизонтальних систем взаємодії, подібних до комітетів у блоці НАТО;

- ресурси будуть зосереджені на пускових майданчиках для підвищення обороноздатності;
- планування буде зосереджено виключно на формуванні державних цільових програм із бюджетним фінансуванням Міністерства оборони України не нижче 3,5% ВВП у мирний час і 20% ВВП у воєнний час;
- автоматизовані системи управління (АСУ) стратегічного і тактичного рівня будуть прийняті на озброєння ЗСУ.
- централізована закупівельна організація за зразком NSPA буде створена та впроваджена з прозорими принципами та процедурами;
- МО України розроблятиме, впроваджуватиме та розширюватиме системи управління ресурсами на основі моделі ERP тощо.

Ціль №2 – це формування якісного людського капіталу, зокрема, забезпечення переходу до професійної армії та створення необхідного резерву. Цей цільовий блок включатиме:

- призов буде скасований шляхом впровадження моделі інтенсивної військової підготовки тривалістю 3-4 місяці;
- буде створено прозору систему управління військовою кар'єрою, у тому числі запроваджено систему рейтингового просування по службі;
- впровадження системи «розвивайся або залишай»;
- запуск нової накопичувальної системи забезпечення військовослужбовців житлом;
- мінімальне матеріальне забезпечення збільшити до подвійного рівня мінімальної зарплати;
- розроблення та прийняття нового закону про грошове забезпечення військовослужбовців із чіткою прив'язкою до системи навчання та розвитку особистості;
- внутрішні ресурси, такі як інвестиційне будівництво та обмінні контракти, будуть спрямовані на надання службового житла. Водночас для військовослужбовців-контрактників будуть переглянуті та вдосконалені стандарти будівництва гуртожитків;

- впровадження нової системи мотивації, розробленої спеціально для осіб, які укладають довгострокові контракти, з метою підвищення рівня їхньої мотивації тощо.

Ціль № 3 – це забезпечення високого рівня боєздатності за рахунок переозброєння та розвитку військової техніки включатиме:

- розширення військово-технічного співробітництва з міжнародними партнерами;

- введення частини оборонних закупівель для створення конкурентного ринку та залучення міжнародних інвестицій;

- запровадження системи трирічного плану закупівель;

- затвердження Державної програми розвитку ЗСУ до 2026 року.

- затвердження Державної цільової оборонної програми розвитку озброєння та військової техніки до 2026 року;

- затвердження Державної цільової програми розвитку ракетної зброї до 2031 року;

- вибір уніфікованої платформи військового вантажного та легкового автомобіля та локалізація їх виробництва в Україні;

- проведення комплексної оцінки всіх проектів досліджень і розробок, зосередження ресурсів на визначених областях, таких як радіоелектронна боротьба, робототехніка та автоматизація, і припинення будь-яких неефективних проектів;

- розвиток комплектуючих БПЛА шляхом придбання іноземних технологій та інвестицій у вітчизняне виробництво;

- систематичного нарощування можливостей ЗСУ;

- створення надійної системи ППО/ПРО;

- захист повноважень України та залучення профільного Комітету Верховної Ради до процесів прийняття рішень щодо цін, номенклатури та процедур екстрених закупівель тощо.

Ціль №4 – це вдосконалення військової інфраструктури, логістики, резервів тощо. Щоб розпочати рух до цієї цілі, початковим кроком є створення

військової бази в Берегові на Закарпатті, а також військово-морської бази в Одесі чи Очакові (якщо це можливо зараз то після перемоги у війні та звільнення територій). Крім того, будуть докладені зусилля для покращення інфраструктури закладів охорони здоров'я у ЗСУ та вирішення питань, пов'язаних із арсеналами та іншими відповідними питаннями.

Ціль №5 – це інтеграція оперативних (бойових та спеціальних) спроможностей сил оборони, досягнення фактичного рівня відповідності до вимог НАТО. Вона включає:

- набуття здатності діяти непередбачувано, інноваційно та асиметрично з метою нейтралізації чисельної та технологічної переваги противника;
- посилення Сил спеціальних операцій та опору, СТрО, ЗСУ та Держспецтрансслужби;
- здійснення прихованого управління військами;
- удосконалення доктринальних документів щодо підготовки та використання сил;
- прийняття визначених стандартів НАТО;
- розширення навчальних місій з державами-членами НАТО для навчання сил оборони.

Ці стратегічні цілі є основою та початковим етапом поточних перетворень, спрямованих на суттєве підвищення обороноздатності України протягом найближчих 5-7 років. Спираючись на свій народ та економіку, Україна прагне стримати будь-якого агресора та стати джерелом безпеки для всього європейського регіону як зараз, так і в майбутньому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

В 2021 році оборонні витрати були на рівні 127,5 млрд. грн (2,34 % від ВВП), що перевищує значення також показника за 2014 рік в 15,2 млрд. грн (0,96 % від ВВП) на 112,3 млрд. грн чи в 8,3 рази, і більше рівня 2020 року в

118 млрд. грн (2,79 % від ВВП) на 9,5 млрд. грн чи на 8,1 %. Оборонні витрати України після початку конфлікту до повномасштабної війни з росією у грошовому вимірнику зростали, але по відношенню до ВВП в 2021 році порівняно 2020 року впали, що свідчить про зменшення обороноздатності України перед початком повномасштабної війни з росією.

В 2024 році воєнні витрати (затвердженні бюджетом) були на рівні 1164 млрд. грн, що перевищує значення також показника за 2021 рік в 127,5 млрд. грн (2,34 % від ВВП) на 1036,5 млрд.грн чи в 9,1 рази, і більше рівня 2023 року в 1141,1 млрд. грн (18,20 % від ВВП) на 22,9 млрд. грн чи на 2,0%. Оборонні витрати України після початку повномасштабної війни з росією у грошовому вимірнику і по відношенню до ВВП досить суттєво зросли, що свідчить про ріст обороноздатності України на початку повномасштабної війни з росією. Проте слід зауважити, що навіть цих витрат вкрай мало.

Оскільки Україна стикається з військовою агресією та обмеженими ресурсами, потреба в централізації системи управління оборонними ресурсами в секторі безпеки і оборони стає дедалі гострішою. Повномасштабна військова агресія з боку росії поставила перед Урядом, Міністерством оборони та Генштабом Збройних Сил завдання ефективного ресурсного забезпечення ведення бойових дій, незважаючи на обмеження та вогонь противника. Це включає створення системи придбання зброї, військової техніки та матеріалів за допомогою міжнародної допомоги з боку країн-партнерів по ленд-лізу, а також автоматизацію процесів планування та підтримки на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях. Мета – привести систему ресурсного забезпечення у відповідність до принципів і стандартів країн-членів НАТО.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ

Послідовність виконання завдань щодо удосконалення реалізації державної політики у військовій сфері, обороні та військовому будівництві буде наступною:

- у короткостроковій перспективі:
 - удосконалення механізму управління оборонними ресурсами;
 - формуванням відповідної державної політики у сфері надання міжнародної військової допомоги;
 - для посилення та уніфікації мобілізаційної підготовки та територіальної оборони вкрай важливо враховувати сучасні підходи та використовувати національний досвід України: це і організація руху опору, і підготовка території, і забезпечення готовності населення до захисту держави;
 - МО України повинне активніше працювати над посиленням своїх інституційних можливостей з метою формування та реалізації державної політики у військовій сфері, а також у сфері оборони та військової інфраструктури в рамках демократичного цивільного нагляду та співпраці з іншими органами управління оборони;
 - використовуючи потенціал державно-приватного партнерства та військово-технічного співробітництва, як внутрішнього, так і спільного, сили оборони повинні ефективно розробляти, виробляти та оснащувати себе найсучаснішою зброєю, військовою та спеціальною технікою, включаючи безпілотні апарати та робототехніки;
 - забезпечення оперативності обробки інформації, точності прогнозування дій диверсійно-терористичних сил та своєчасність уточнення рішень щодо використання власної стратегії за допомогою ІІІ;
 - удосконалення форм і методів застосування, а також реформування сил оборони на основі принципів і стандартів НАТО є надзвичайно важливими.

Сюди входить підготовка до мережевоцентричних бойових дій, що передбачає об'єднання джерел розвідки, органів управління та засобів ураження територіально розосереджених військових частин в єдину інформаційну мережу та підрозділи;

- розвиток ЗСУ та інших сил оборони має взяти напрямок на значне прискорення професіоналізації, що супроводжується прогресом військової освіти та науки;

- забезпечення вирішення питань, пов'язаних з проходженням військової служби, забезпечення належних правових, матеріальних та соціальних умов для військовослужбовців, їх сімей та осіб, звільнених з військової служби;

- підвищення рівня та жорсткості спільної підготовки військового керівництва, частин і підрозділів ЗСУ, а також координації з органами управління та частинами інших родів сил оборони.

- встановлення мотиваційних факторів, які заохочуватимуть осіб вступати до військового резерву та брати участь у територіальній обороні, а також покращувати підготовку резервістів і військовозобов'язаних для формування міцного військового резерву;

- забезпечити розвиток БПЛА і БППА та розширення доступу сил оборони до інформації, отриманої з космічних систем подвійного призначення.

- у середньостроковій перспективі:

- підвищити обороноздатність держави шляхом стратегічного планування та ефективного використання наявних оборонних ресурсів та міжнародної допомоги, що призвело до їх розвитку та інтеграції;

- підвищення боєготовності та спроможності ЗСУ та інших сил оборони для ефективного виконання завдань за призначенням. Це буде досягнуто шляхом переведення їх на професійну основу та забезпечення їх найсучаснішими системами озброєння;

- основну увагу приділити створенню комплексної системи територіальної оборони, зміцненню її структури управління та комплексному забезпеченню;

- впровадити надійну мережу обміну захищеною інформацією між органами управління силами оборони, яка повністю задовольняє необхідні критерії захисту інформації;

- впровадження автоматизованих систем управління військами та озброєнням разом із інтеграцією сучасних комунікаційних технологій, телекомунікацій, інформаційної безпеки, розвідки, логістики та цифрової трансформації у військових операціях та у інших сферах оборони та військового будівництва;

- оснащення збройних сил передовою ракетною зброєю, здатною ефективно націлюватися та вражати важливі військові, інфраструктурні та інші стратегічні об'єкти противника зі значної відстані;

- застосування певних класів і типів ракетної зброї стало важливим методом стримування супротивників у сучасній війні;

- забезпечення поетапної модернізації ЗСУ та інших підрозділів оборони України шляхом оснащення їх найсучаснішими системами ППО.

- у довгостроковій перспективі

- посилення стримування ЗСУ шляхом зосередження на зміцненні боєздатності та цілісній інтеграції всіх компонентів сил оборони;

- забезпечити здатність державного управління обороною швидко пристосовуватися до змін у сфері безпеки, ефективно протидіяти військовим загрозам, безперервно діяти під час і до військового протистояння та швидко відновлюватися після конфлікту;

- накопичення необхідних ресурсів для стратегічного розгортання, координацію руху опору, нагляд за територіальною обороною в Україні та управління операціями сил оборони;

- модернізація та усунення диспропорцій у розвитку військової інфраструктури, а також пошук рішень житлової проблеми в силах оборони;

- впровадження військових стандартів, як адміністративні, оперативні, так і технічні, прийняті державами-членами НАТО;

- реформування професійної культури в силах оборони, охоплюючи принципи та стандарти НАТО щодо керівництва, управління військами, навчання, військової освіти та наукових досягнень;
- оснащення Сил оборони передовим озброєнням і сучасною військовою технікою, в тому числі з використанням космічних технологій;
- переозброєнню ЗСУ універсальними бойовими літаками та гелікоптерами тощо.

Шляхи вдосконалення механізму управління оборонними ресурсами показані на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Шляхи вдосконалення елементів механізму управління оборонними ресурсами

Джерело: [34, с. 110].

Ефективне управління оборонними ресурсами повинне стати ключовим елементом для забезпечення ефективної оборони України та впорядкованого реагування на майбутні потенційні загрози. Слід зазначити, що вдосконалення механізму управління оборонними ресурсами має здійснюватися у співпраці з відповідними сторонами. Для отримання об'єктивної оцінки та надання широкого бачення ефективності також залучаються військові експерти, державні установи та наукові кола.

Інтеграція штучного інтелекту в оборонний сектор України може стати значним кроком у забезпеченні національної безпеки та підвищенні ефективності оборонних зусиль. Можливості швидкої обробки даних і передбачувані можливості штучного інтелекту гарантуватимуть ефективність прийняття рішень у реальному часі в управлінні обороною.

- Штучний інтелект здатний удосконалити управління обороною в таких напрямках:

- зменшувати вплив людської помилки та точно прогнозувати час (послідовність) і величину потенційних загроз для об'єктів оборони, при цьому також визначення рівня їх значущості;

- використовуючи минулі дані, експертні системи та моделі, можна оцінити вразливість об'єктів за допомогою автоматизації та ймовірнісного аналізу;

- спрогнозувати модель поведінки диверсійно-терористичних груп можна, аналізуючи їх вплив на об'єкти територіальної оборони та спостерігаючи за розподілом противника по списку об'єктів, що захищаються;

- оцінити достатності сил і засобів, виділених кожному об'єкту або групі об'єктів щодо оборони, забезпечення їх оснащення необхідним озброєнням та спеціальним обладнанням;

- визначити найбільш ефективні способи застосування сили та реалізації оборонних заходів щодо конкретних цілей з урахуванням прогнозних моделей поведінки противника;

- визначити найбільш ефективну конфігурацію системи управління, що має важливе значення для забезпечення успішного отримання розвідувальних даних про супротивника та його військові можливості. Це включає в себе ефективне поширення інформації, процеси оповіщення та обмін даними в межах смуги оборони, військового округу та всієї країни;

- оцінити виконання завдань з охорони та оборони значущих військових об'єктів проводиться з урахуванням готовності та термінів підготовки різних категорій підрозділів територіальних військ.

- розрахувати ресурси оборони, включаючи розрахунок сил і засобів, визначення потреби в резервах, відновлення втрат і перерозподіл ресурсів у разі знищення.

Шлях адаптації державного управління до стандартів блоку НАТО – це той напрямок, що може створити умови для розбудови справжньої демократичної України з потужною армією, яка володіє сучасною зброєю та має знання і навички її використання [17].

- Починаючи з початку війни у рамках програми допомоги Україні, блоком НАТО було реалізовано низку проєктів, за якими надано сприяння у різноманітних галузях, зокрема:

- автомобілі швидкої допомоги, пожежні автомобілі і водовози;
- армійське літнє та зимнє взуття та одяг,
- бензовози і перекачувальні цистерни;
- бойові пайки,
- вдосконалений супутниковий зв'язок.
- військове навчальне обладнання,
- додаткова підтримка нашої країни у галузі «С4» (управління, командування, зв'язок і комп'ютеризація);
- засоби боротьби з БПЛА;
- засоби виявлення і захисту від хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних речовин,
- мобільні душові, мобільні пральні, обладнання їдалень і харчоблоків;

- обладнання для знешкодження вибухонебезпечних предметів,
- переправочно-десантні і понтонно-мостові засоби;
- предмети медичного призначення (включаючи аптечки і фармацевтичні препарати),
- технічні засоби забезпечення паливом (включаючи авіаційне паливо);
- вагома фінансова допомога і забезпечення гуманітарної підтримки;
- укриття і генератори, шини, акумулятори тощо [17].

Поряд із наданням Альянсом нелетальної допомоги, держави-учасники НАТО істотно збільшили двосторонню підтримку і забезпечують ще більше зброї і техніки, а також навчання особового складу, щоб Україна була в змозі реалізувати своє право на самооборону, закріплене у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Держави-учасники Альянсу також виділяють, зокрема, приймаючи мільйони українських біженців в усіх країнах Альянсу. Вони вирішили активізувати і продовжувати надання допомоги Україні – скільки це буде необхідно для забезпечення її перемоги.

У світлі військової агресії з боку російської федерації, яка триває, Україна опинилася у складній ситуації, яка вимагає негайної уваги та ефективних державних рішень. Уряд України має зробити пріоритетом розробку комплексної державної політики щодо вирішення цих проблем. Зміцнення обороноздатності держави є надзвичайно важливим, що зумовлює необхідність оснащення Збройних Сил сучасною технікою та ресурсами. Хоча США, країни-члени НАТО та країни ЄС надали значну військову допомогу, залишаються численні проблеми у формуванні ефективної державної політики щодо міжнародної військової допомоги. Ці виклики необхідно негайно вирішувати, щоб забезпечити швидке вирішення.

Перемога демократії над тоталітаризмом у Європі та успіх України на полі бою значною мірою залежать від вирішального чинника міжнародної підтримки в їх опорі російській агресії. З початку широкомасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року військові та політичні лідери активно використовували різні міжнародні та регіональні платформи для

ефективної передачі точної інформації світовій спільноті. У боротьбі з російською агресією Україна зазнала суттєвого підсилення Збройних сил шляхом отримання оборонного озброєння та військової техніки від багатьох держав. США, Велика Британія, різні європейські країни та інші країни світу ініціювали надання Україні оборонної та летальної зброї.

Суверенітет і територіальна цілісність України, що охоплює її визнані кордони та територіальні води, продовжують отримувати непохитну підтримку з боку США. Як важливий стратегічний партнер у регіоні, Україна досягла значних успіхів у зміцненні свого військового потенціалу та розвитку співпраці з НАТО. Забезпечення того, щоб Україна володіла необхідним обладнанням для захисту від агресії росії, залишається першочерговим завданням державного управління у сфері безпекової співпраці між Україною та США.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Для ефективного сприяння системі міжнародної безпеки та оборони нашій державі необхідно виробити комплексну державну політику щодо міжнародної допомоги, яка б враховувала не лише власні потреби в озброєнні та військовій техніці, а й теперішні та майбутні плани інших учасників. Інтеграція штучного інтелекту в оборонний сектор України може стати значним кроком у забезпеченні національної безпеки та підвищенні ефективності оборонних зусиль.

ВИСНОВКИ

Функції, які виконує оборонний сектор, визначають специфіку державної політики. Ця політика охоплює різні найважливіші аспекти, включно з оборонною функцією, яка спрямована на збереження територій, людських ресурсів, інфраструктури, військового та економічного потенціалу. Крім того, існує соціальна функція, яка передбачає охорону та організацію життя населення, а також надання порятунку та допомоги постраждалим. Економічна функція зосереджена на захисті основних об'єктів, необхідних для економічних процесів і виживання населення під час війни, а також на охороні духовних і матеріальних цінностей. Нарешті, інформативна функція передбачає інформування населення про військові загрози. Для того, щоб Україна розвивала міцну обороноздатність, а не лише виходила переможцем у конфліктах з агресорами, вкрай необхідно посилити поточну державну політику щодо оборони.

В управлінні державною безпекою в оборонному секторі беруть участь керівництво Збройних Сил України, Національної гвардії, Служби безпеки України, Головного управління розвідки, Сил територіальної оборони (СТрО) разом із Президентом, Міністром оборони та Радою національної безпеки і оборони України відіграють вирішальну роль в управлінні обороною. Вказані ланки державного управління та іншими органами державного і місцевого управління визначають та реалізують усунування загроз та їх наслідків щодо оборонної безпеки держави.

У 2020 році прийнята Україною стратегія безпеки включає різноманітні ініціативи щодо посилення її обороноздатності. Йдеться про модернізацію ЗСУ, реалізацію заходів територіальної оборони, зняття застарілої бойової техніки, яка спочатку була створена ще за радянських часів. Крім того, увага приділяється зміцненню стійкості держави, зокрема у сфері кібербезпеки, шляхом співпраці з іншими силовими установами. Мета полягає в тому, щоб ускладнити можливість противника здійснювати агресивні дії та збільшити

витрати, пов'язані з такою поведінкою. Завдяки сильній опорі на свій народ і міцну економіку Україна зараз має і надалі матиме спроможність дати відсіч будь-якому потенційному агресору. Крім того, Україна прагне стати джерелом безпеки для всього європейського континенту.

Стратегічна оборонна доктрина України на 2023-2024 роки включає п'ять стратегічних цілей розвитку сил оборони: забезпечення ефективного оборонного управління; формування якісного людського капіталу, зокрема, забезпечення переходу до професійної армії та створення необхідного резерву; забезпечення високого рівня боєздатності за рахунок переозброєння та розвитку військової техніки; вдосконалення військової інфраструктури, логістики, резервів; інтеграція оперативних (бойових та спеціальних) спроможностей сил оборони, досягнення фактичного рівня відповідності до вимог НАТО.

Створення середовища, сприятливого для створення справді демократичної України з потужною армією, оснащеною найсучаснішою зброєю та необхідним досвідом для її використання, вимагає переходу на шлях європейської інтеграції та узгодження зі стандартами НАТО. Для України вкрай необхідно сформулювати всеосяжну зовнішню політику, яка враховує не лише наші власні потреби в озброєнні та військовому обладнанні, але й теперішні та майбутні цілі наших співчленів у рамках міжнародної безпеки щодо оборони.

Ефективне управління оборонними ресурсами повинне стати ключовим елементом для забезпечення ефективної оборони України та впорядкованого реагування на майбутні потенційні загрози. Слід зазначити, що вдосконалення механізму управління оборонними ресурсами має здійснюватися у співпраці з відповідними сторонами. Для отримання об'єктивної оцінки та надання широкого бачення ефективності також залучаються військові експерти, державні установи та наукові кола.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегма В. М., Радов Д. Г. Науково–технічна політика ЄС у галузі оборони: можливості для України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 7-8. С. 19–28.
2. Білецький О. В., Дороніна О. А. Трансформація підходів до формування кадрової політики як складової ефективного оборонного менеджменту. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2. С. 209-215.
3. Військовий бюджет України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Військовий_бюджет_України
4. Горжий М. С. Реалізація державної гендерної політики у сфері безпеки та оборони. *Нотатки сучасної науки*. 2022. № 2. С. 5–6.
5. Губецький О., Безпальчук С. Поняття основних загроз національній безпеці України: збірник наукових праць Науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2023» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир: ПНУ, 2023. С. 141–143.
6. Єфімов Г. В., Івахів О. С., Касаткін Є. В. Територіальна оборона України в умовах російсько-української війни: історичні аспекти. *Військово-науковий вісник*. 2022. Вип. 38. С. 182–205.
7. Задорожня Л. Військовий збір держави, яка воює. URL: <https://voxukraine.org/vijskovuj-zbir-derzhavy-yaka-voyuue>
8. Коба О. В., Дудурич В. Г. Забезпечення державної безпеки крізь призму взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. *Честь і закон*. 2023. № 4. С. 30–33.
9. Коваль М. В., Лобко М. М., Павліковський А. К., Корецький А. А. Розвиток концептуальних засад забезпечення оборони України: від воєнної організації держави до всеохоплюючої оборони. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2023. № 3. С. 8–14.

10. Левчик В. В., Клименко В. С., Козинець І. П. Врегулювання криз в рамках спільної політики безпеки і оборони ЄС: історичний аспект та актуальність для України . *Воєнно-історичний вісник*. 2020. № 4. С. 295—303.

11. Леонтович С. П., Сотник В. В. Проблеми функціонування наявної системи управління оборонними ресурсами сектору безпеки і оборони України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 2. С. 23–25.

12. Луценко А. В. Окремі аспекти оборонної політики Австрії . *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 146(3). С. 86–88.

13. Макарчук В. В. Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. № 2. С. 35–44.

14. Макарчук В. В. Гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони . *Держава та регіони. Серія : Право*. 2022. № 2. С. 29–33.

15. Макарчук В. В. Контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів при реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони . *Держава та регіони. Серія : Право*. 2022. № 4. С. 48–53.

16. Мартинов А. Оборонна політика Європейського Союзу на сучасному етапі . *Європейські історичні студії*. 2018. № 10. С. 8–28.

17. НАТО: Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm?selectedLocale=uk

18. Нікіпелова Є. М. Сучасні тенденції формування та реалізації європейської політики безпеки й оборони . *Теорія та практика державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 250–257.

19. Омелько І. І. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 166–170.

20. Павловський І. В. Стратегічний оборонний бюлетень України – правова основа реформування Збройних Сил і вдосконалення військово-

технічної політики України (перебіг виконання, завдання на майбутнє, труднощі). *Наука і оборона*. 2018. № 2. С. 11–21.

21. Павлюк М. Основні аспекти формування політики безпеки та оборони Європейського Союзу на початку ХХІ ст. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2014. № 1. С. 203–214.

22. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України: Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI (редакція від 31.03.2023 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

23. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (редакція від 31.03.2023 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

24. Про оборону України»: Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII (діюча редакція від 04.04.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення 19.10.2023).

25. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX (редакція від 03.08.2023 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

27. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

28. Пустовіт Я. Б., Гбур З. В. Аналіз існуючих стратегій у державному управлінні щодо використання штучного інтелекту в обороні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 1. С. 172–185.

29. Резніков О. Міноборони. Основні плани на 2022 рік. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/798139.html>

30. Романський І. В. Система суб'єктів забезпечення територіальної оборони України та місце органів місцевого самоврядування серед них. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3(1). С. 152–161.

31. Руснак Ю.І. Формування державної політики у сфері міжнародної військової допомоги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №4. С. 208–212.

32. Сідельникова Л. П., Рудик С. О. Бюджетна політика фінансового забезпечення обороноздатності України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. Вип. 17(2). С. 56–67.

33. Сокурєнко В. В. Державна політика у сфері оборони України: сучасний стан та напрями розвитку. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 11–22.

34. Сотник В. В., Косарецький Є. І., Леонтович С. П., Бойко Р. В. Шляхи удосконалення механізму управління оборонними ресурсами. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2023. № 3. С. 108–117.

35. Співпраця США з Україною в сфері безпеки. Інформація офіційного веб-сайт уряду Сполучених Штатів. <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/>

36. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

37. Тихомирова Є. Б. Європейська політика безпеки та оборони. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"*. Серія : Політологія. 2020. № 2. С. 99–115.

38. Чепков І. Б. Деякі проблеми формування державної військово-технічної та оборонно-промислової політики України на сучасному етапі . *Наука і оборона*. 2017. № 3-4. С. 45–53.

39. Чеховська М. М. Розвиток публічного суспільного дискурсу щодо гендерної політики у секторі безпеки і оборони . *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2019. № 2. С. 156–166.

40. Шапуров О. О. Макроекономічні тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України в контексті експортно-імпоротної політики країн світу та шляхи його модернізації в сучасному інноваційному просторі. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 2(1). С. 21–32.

41. Шелудченкова А. С. Спільна політика безпеки і оборони в структурі Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 381–387.